

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 1, Article Number: 1A0007

ENGINEERING SCIENCES

Received: July 2008
Accepted: January 2009
Series : 1A
ISSN : 1308-7231
© 2009 www.newwsa.com

Yasemin Erbil
University of Uludag
yaseminerbil@uludag.edu.tr
Bursa-Türkiye

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE MİMAR PROFİLİNDE MEYDANA GELEN DEĞİŞİM-DÖNÜŞÜM VE MİMARLIK EĞİTİMİNE YANSIMALARI

ÖZET

Tarih boyunca mimarların tarihsel misyonunun değişime uğradığı bilinmektedir. Mimar profilinde meydana gelen bu sürekli değişim, aynı zamanda mimarlık eğitiminin şekillenmesinde itici bir güç niteliğindedir. İçinde bulunduğumuz çağda ise mimarların hizmet alanındaki değişim, diğer sektörlerle veya farklı meslek disiplinleri ile ilişkilerindeki değişim ve küreselleşmenin etkileri gibi çok çeşitli gelişmeler karşısında mimarların kendi rollerini yeniden kurgulamaları bir gereklilik halini almıştır. Bu gelişmelerle birlikte günümüz mimarlarının sahip olması gereken bilgi ve beceriler de farklılaşmıştır. Yapılan çalışmada; mimarlık mesleğinin içinde bulunduğu güncel durumun kavranması amacıyla, mimar profilinin geçirdiği dönüşüm ve tarihsel gelişim süreci içinde mimarlık eğitiminde meydana gelen değişimler ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Değişim, Dönüşüm, Mimarlık Mesleği,
Mimarlık Eğitimi, Mimar Profili

CHANGES&TRANSFORMATIONS IN ARCHITECTS PROFILES FROM PAST TO PRESENT AND THEIR REFLECTIONS IN ARCHITECTURE EDUCATION

ABSTRACT

It is known that the mission of architects have changed during the course of history. This constant change in the profile of architects is a propulsive force shaping architecture education. In our era, there is a need for architects to restructure their roles in the light of the change in their service area, in relations with other sectors or professional disciplines and the influences of globalization. With these changes the skills and knowledge that are necessary for today's architects have differed. In this study, changes that have occurred in architecture education related with historical development and changes of the architect's profile have been examined to enlighten the current situation of architecture profession.

Keywords: Changes, Transformation, Architecture Profession,
Architectural Education, Architect Profile

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Dünyada son 25-30 yıl içerisinde teknoloji alanında yaşanan hızlı ve yoğun gelişmeler, bilgi çağı olarak da adlandırılan yeni bir çağın doğmasıyla sonuçlanmıştır. Teknoloji ve bilişim alanındaki gelişmeler, her alanda olduğu gibi, mimarlık alanında da etkili olmuştur. Bilgisayar ve elektronik teknolojisinin bilgiyi toplama, iletme ve uygulama aşamalarında yer almaya başlamasıyla, üretim süreci otomatikleşmiş, tasarım ve karar verme işlevleri kusursuz bir hale getirilmiştir. Dijital teknoloji alanında kaydedilen bu gelişmeler paralelinde bilgisayarlar, yapı tasarım ve üretim sürecinin vazgeçilmez bir bileşeni haline almıştır. Geometri, yapı malzemeleri ve yapı teknolojileri arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasıyla sonuçlanan bu süreç, günümüz mimarlarının düşünce sistemine farklı bir boyut kazandırmıştır. Son çeyrek yüzyılda yaşanan bu gelişmelerle birlikte mimar profilinin ve mesleğin geçirdiği dönüşümün kavranması, eğitim kanadının da bu yönde evrilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de özellikle son yıllarda uluslararası platformda siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal ilişkilerdeki değişim süreci, mimarlık eğitiminde değişime ilişkin tartışmaları beraberinde getirmiştir. Geçtiğimiz yıllarda Bologna Süreci'nin Türkiye'de başlattığı değişim süreci ve bu çerçevede atılan adımlar, mimarlık eğitimi gündeminin önemli konuları arasına girmiştir. Buradan hareketle yapılan çalışmada; mimarlık mesleğinin içinde bulunduğu güncel durumun değerlendirilmesine ışık tutmak amacıyla, tarihsel gelişim süreci içinde mimar profilinin geçirdiği dönüşüm ve mimarlık eğitimindeki yansımaları ele alınmaktadır.

3. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE; MİMAR VE MİMARLIK KAVRAMLARI (IN THE HISTORICAL COURSE; ARCHITECT AND ARCHITECTURE CONCEPTS)

Tarih boyunca "mimarlık" kavramı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. MÖ 1. yüzyılda Jules Cesar devrinde yaşamış bir Romalı mimar olan Vitruvius'un 1486 yılında 10 cilt halinde De Architecture yayınlanan ve Türkçe'ye "Mimarlık Üzerine On Kitap" adıyla çevrilen kitabında, mimarlığın üç amacı; "sağlamlık, kullanışlılık, güzellik" (firmitas, commoditas, venustas) olarak tanımlamaktadır. Vitruvius, yaşadığı yıllarda bir mimarın sahip olması gereken birikimi "...çizimde usta, geometri öğrenmiş, tarih bilgisine sahip, filozofları dikkatle izlemiş, müzikten anlayan, tıp ve hukuk bilgisine sahip, astronomi ve sema kurumlarıyla tanışmış..." şeklinde açıklamaktadır [1,2]. "Mimarlık" kavramı hakkında günümüze değin yapılan tanımlamalardan bazılarını aşağıda değinilmektedir [3].

Louis Henri Sullivan'a göre, mimarlık, yeteneklerin ön plana çıktığı veya çıkarılması gereken bir sanat dalı değildir, bir manifestodur.

Hendrick Berlage 'ye göre, inşaat sanatı, toplumun becerilerinin ve özelliklerinin toplamı olan bir manifestodur. Mimarlık eğitiminde öğrenciye bir takım formları, kuralları, reçeteleri empoze etmek yerine, öğrenci temel sanat eğitimini kendi kendine geliştirmesi teşvik edilmelidir.

Hannes Meyer'e göre, mimarlar, toplumun yaşam sürecini biçimlendiren kişilerdir.

Louis Kahn'a göre, mimarlık, "akıl" ve "ruh"un birlikteliğini gerektirmektedir.

Alvar Aalto'ya göre, mimarlık eğitiminin başlangıç noktası, soyut düşüncelerin bilgi birikimi ve duygularla desteklenmesiyle olmalıdır.

Bruno Zevi'ye göre, mimari yaratmada sosyal içeriğin, psikolojik etkilerin ve bütün biçimsel öğeler hep birlikte mekanı meydana getirmektedir.

Charles Moore'a göre, mimarın görevi insanlar için yer (mekan) yaratmaktır.

4. TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE; MİMARLIK EĞİTİMİ (IN THE HISTORICAL COURSE; ARCHITECTURE EDUCATION)

Mimarlık eğitimi, ilk olarak M.Ö. 25 yılında Vitruvius tarafından gündeme getirilmiştir. Akademilerin kurulmasından günümüze kadar geçen süre zarfında farklı yönlerde değişiklik göstermiş olan mimarlık eğitimi tarihi, genel olarak üç dönemde incelenmektedir. Bunlardan ilki, mimarlık okullarının olmadığı, eğitimin lonca düzeni şeklinde ve kuşaktan kuşağa aktarıldığı bir dönemi kapsamaktadır. İkinci dönemde; mimarlık eğitimi okullarda yapılmaya başlanmıştır. Bu dönemde okullarda verilen eğitim yalnız kuramsal ağırlıklıdır. Uygulamaya ilişkin bilgiler ise, okul dışında mimarların atölyelerinde edinilmektedir. Üçüncü dönemde ise, uygulama okulla bütünleştirilmiş ve bu amaçla atölye düzeni mimarlık eğitiminin bir parçası haline getirilmiştir [4].

4.1. Lonca Düzeni (Guild Formation)

Vitruvius'un M.Ö. 25 yılında yazıldığı tahmin edilen De Architecture adlı eseri, mimarlığın gelişimi ve mimarlık eğitimi konusunda antik çağdan günümüze dek ulaşabilmiş olan tek eserdir. Vitruvius, eserinde mimarın mesleğini ancak kuram ve pratik bilgilerini bir araya getirerek gerçekleştirebileceğini "Mimarlık bilgisi uygulama ve kuramın ürünüdür" sözleriyle ifade etmektedir [5]. Mimarlık eğitimi, Rönesans'tan Aydınlanma Çağı'na kadar Vitruvius'un De Architecture adlı kitabında belirtilen ilkeler doğrultusunda ve lonca sistemine bağlı olarak yürütülmüştür. Loncalar, ortaçağın toplumsal meslek örgütleridir. Lonca düzeninde mimar adayının geleneğe ilişkin bilgilerini tamamlaması ve usta bir zanaatkara dönüşmesi için yedi yıllık bir sürenin geçmesi gerekmektedir [6]. Ortaçağın geleneklerinin aşılmasında Alberti'nin 1452'de Latince olarak yazdığı De Reaeficatoria'sında belirttiği mimarın rolüne ilişkin tanımı etkili olmuştur. Alberti'nin mimar tanımı; "inşa sırasında işçiler tarafından gerçekleştirilecek biçimleri yaratmak için kendi aklını ve enerjisini kullanan kişi" şeklindedir. Bu sözler ile mimarın zanaatkardan farklı düşünen bir kişi olduğunun altı çizilmektedir [7].

Mimarlık eğitiminin okullarda verilmeye başladığı tarihe kadar mimar olma yolunda ilerleyen kişiler, eğitimlerini şantiyelerde ve loncalarda ustanın yanında çıraklık yaparak tamamlamışlardır. Usta-çırak yöntemi olarak bilinen bu sistem; ustanın mutlak üstünlüğüne dayanan, çırağın ise ustasına önceki kuşaktan miras kalan bilgileri doğrultusunda meydana getirdiği yapıtlarını taklit etme yeteneği ölçüsünde meslekte ilerleyebildiği bir gelenektir. Bu gelenek, çağın getirdikleri doğrultusunda bazı değişimler geçirmekle birlikte günümüzün tasarım stüdyolarındaki varlığını halen korumaktadır.

4.2. Fransız Kraliyet Mimarlık Akademisi (The Royal Academy of Architecture)

1671'de 14. Louis'in Kraliyet Mimarlık Akademisi'ni kurmasıyla birlikte mimarın eğitimindeki ilk köklü değişiklik gerçekleşmiştir. Fransız Kraliyet Mimarlık Akademisi'nin kurulması, geleneksel anlamdaki eğitim ve pratiğin birbirinden ayrıldığı bir dönüm noktası niteliğini taşımaktadır. F. Blondel, akademinin kuruluşundaki temel amacı "mimarlığı kötü süslemelerden kurtarmak" şeklinde ifade etmektedir. Akademiye verilen eğitimde, lonca ve atölyelere alternatif

bir sistem önerilmekte ve artık mimar adayları, şantiye yerine okula devam etmektedirler. Bu sistemde, mevcut eğitim sistemi kuramsal temellere dayandırılmaktadır. Okul ortamında; öğrenciler zorunlu dersler ve konferanslarla kuramsal eğitim almakta, okul dışında ise akademisyenin ya da başka bir deyişle ustanın bürosunda tasarım çalışmaları yapılmaktadırlar. Okulda; tasarım çalışmaları yer almamakta, yalnız aritmetik, geometri, mekanik, mimarlık kuramı, askeri mimari ve perspektiften oluşan teorik dersler verilmektedir. Fransız İhtilali sırasında kapatılan okul, altı yıl sonra 1795'te Güzel Sanatlar Akademisi adı altında tekrar açılmış ve eğitim vermeye devam etmiştir [8 ve 9].

4.3. Ecole des Beaux Arts

1648 yılında kurulmuş olan Kraliyet Resim ve Heykel Akademisi, 1793 yılında Fransız Kraliyet Mimarlık Akademisi ile birleşerek Ecole des Beaux Arts olarak eğitim vermeye başlamıştır. Okul, mimarlık eğitiminde devlet kontrolündeki açık eğitim sistemine geçişin ilk köklü örneğidir [4,10]. Fransız Kraliyet Mimarlık Akademisi'nin devamı niteliğini taşıyan okulda, mimarlığın diğer sanat dallarıyla bütünleştirilmesi ilkesi benimsenmiş ve Rönesans'tan itibaren süregelen mimar, ressam ve heykeltıraşların birlikteliği sağlanmıştır. Ayrıca eğitim programında yenilikler yapılarak, kimya, arkeoloji, hukuk, maliye, idare gibi derslerin okulun bünyesinde yer alması sağlanmıştır. Eğitim, konferans şeklindeki dersler ve atölyelerin bir arada sürdürüleceği bir sistemle yürütülmüştür [8 ve 10]. Bugünkü anlamda stüdyoya en yakın eğitim biçimi, Ecole des Beaux Arts atölyelerindedir. Atölyelerde öğrencilere ilk önce klasik çizim teknikleri öğretilmekte, sonrasında ise mimarlık tarihi, mimarlık kuramı, yapım ve perspektiften oluşan teorik dersler programa dahil edilmektedir [9].

Tablo 1. Beaux Arts Eğitim Planı - 19. Yüzyıl) [11]
(Table 1. Beaux Arts Curriculum - 19th Century [11])

PRATİK EĞİTİM	Zanaat Eğitimi						
	Taş Heykel Atölyesi	Ahşap Doğrama Atölyesi	Metal Metal Atölyesi	Kil Seramik Atölyesi	Cam Vitray Atölyesi	Renk Duvar Boyama Atölyesi	Tekstil Dokuma Atölyesi
FORMEL EĞİTİM	Malzeme ve Araç Eğitimi						
	Kesin Hesap, İhale, Maliyet Analizi						
	Biçim Sorunları						
	Gözlem Doğa Çalışması Malzeme Çalışması		Takdim Uzay Geometri Yapı Teknikleri Teknik Resim Maket		Kompozisyon Mekan Kuramı Renk Kuramı Tasarım Kuramı		

Ecole des Beaux Arts'ın eğitim programında atölye ve sınıflar olmak üzere iki grup ders bulunmaktadır (Tablo 1). Bunun yanında aylık ve yıllık yarışmaların yer aldığı üçüncü bir grup, eğitimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Yarışmalar, okulda verilen eğitimin rekabete ve kişisel insiyatife dayalı olduğunun bir göstergesidir. Beaux Arts'ın öğretim sisteminde yeni ve eski öğrenciler arasında örgütlü bir dayanışma söz konudur. Eğitim; hazırlık, 2. sınıf ve 1. sınıf olmak üzere basamaklandırılmış durumdadır. En üst basamak olan 1. sınıfa doğru ilerledikçe teorik bilginin yanında öğrencilere teknik bilgiler de verilmektedir. Okuldaki eğitimin sürdürülmesi, çeşitli derslerden başarılı olunmasına

ve yarışmalara girilerek puan alınmasına bağlıdır. Öğrencilerin okulda başarılı olmaları, aldıkları eğitimin süresiyle değil, yaptıkları çalışmaların nitelik düzeyiyle ilişkilendirilmiştir. Okul, öğrencilerine 1867'den sonra diploma vermeye başlamıştır [8].

Ecole des Beaux Arts, 20. yüzyılın ilk yarısında iki boyutlu ve simetrik kompozisyon anlayışı, tarihten alınan motiflerle süslenen cepheleri, suluboya cephe-kesit resimleri ve aristokratik tutumu nedeniyle çok sayıda eleştiriye maruz kalmıştır. Ancak uygulama alanındaki eleştirilen yönlerine rağmen, esnek eğitim programı ve rekabeti teşvik etme özellikleri başarılı bulunmaktadır [8,10].

4.4. Bauhaus

1789 Fransız Devrimi ile birlikte Ecole des Beaux Arts'da reformlar olmaya başlamıştır. Modernist Hareketin yaygınlaşmasıyla birlikte okul giderek önemini kaybetmiştir. Mühendislik alanındaki gelişmelere paralel olarak, demir, beton gibi yeni yapı malzemelerinin kullanılması ve bu malzemelerle köprü, fuar alanı, istasyon yapıları gibi yeni yapı türlerinin inşa edilmesi, mühendislik eğilimli bir okul olan Ecole Polytechnic'in ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ecole Polytechnic ve Ecole des Beaux Arts'ın eğilimleri arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık, tasarım ve yapım arasında kopukluk oluşmasına yol açmıştır. Bu dönemde; toplumda ağırlıklı olarak bir sanatkar görünümüne sahip olan mimarların yerini büyük ölçüde mühendisler almışlardır [2]. Aynı dönemde mühendislik alanındaki gelişmelere bir tepki veya bir karşı duruş olarak Ruskin ve Morris tarafından sanayileşmeye karşı el sanatlarını yücelten bir yaklaşım olan Arts and Crafts söylemi ortaya atılmıştır. Bir yanda bütün bu gelişmeler olurken, 1. Dünya Savaşı öncesinde kurulan Alman Werkbund ve savaş sonrasında kurulan Bauhaus tarafından "sanat ve sanayinin sentezi" sloganıyla bir başka yeni eğilim tarihte yerini almıştır [8].

Resim 1. "Bauhaus" [12]
(Figure 1. "Bauhaus") [12]

Bauhaus, 1919'da ünlü Alman mimar Walter Gropius tarafından, Weimar Güzel Sanatlar Akademisi (Weimar Academy of Fine Arts) ile Weimar Uygulamalı Sanatlar Okulu'nun birleştirilmesiyle kurulan bir tasarım enstitüsüdür (Resim 1). Bauhaus'ta, teori ve pratik veya tasarlanma ve imal edilme aşamaları bölünmez bir bütün olarak ele alınmaktadır [13]. Bauhaus eğitim programı, atölyelerde yapılan el sanatları eğitimi ve sınıflarda yapılan formel eğitim olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (Tablo 2). Akademi'de olduğu gibi Hazırlık Eğitimi (6 ay), Teknik Eğitim (3 yıl) ve Strüktür Eğitimi (süre limiti yok) olmak üzere üç aşamalı bir eğitim öngörülmektedir. İkinci

aşamadan sonra öğrencilere uzmanlık sertifikası verilmektedir. Sertifikayı alan öğrenciler isteğe bağlı olarak Bauhaus Araştırma Bölümü'nde deneysel-kuramsal bir eğitim veya şantiyelerde yapı pratiği eğitimi alma hakkına sahiptirler [8].

Tablo 2. Bauhaus Eğitim Planı (19. Yüzyıl) [14]
(Table 2. Bauhaus Curriculum - 19th Century [14])

ATÖLYELER	Mimari Tasarım/Kompozisyon				
	• Düzen ve Detay	• Analitik ve Proje	• Eskiz Problemi	• Arkeoloji Projesi	
SINIFLAR	Çizim-Model				
	• Serbest El Çizim	• Bezeme	• Antik Figür	• Model Rolyef	
	Matematik Trigonometri Analitik Geometri Mekanik	Uzay Geometri Gölge Dönen Yüzeyler Konik Kesitler Perspektif	Stereotomi Taş Kesimi Ahşap Çerçeve	Yapı Bilgisi Taş Konstrüksiyon Ahşap Konstrüksiyon Demir Konstrüksiyon Uygulama Projesi Jeoloji Fizik Kimya	Kuram-Tarih Antik Ortaçağ Modern

Bauhaus siyasal nedenlerle önce Dessau'ya (1925), sonra da Berlin'e taşınmıştır. Okul, 1933'te Naziler tarafından kapatılana kadar varlığını korumuştur. Ancak okulda ortaya konulan yeni düşünceler, tüm dünyaya yayılmıştır. Okulda ders veren sanatçıların birçoğu Nazi rejiminin baskısı yüzünden Amerika'ya sığınmış ve oradaki okullarda yeni görevler almışlardır. Gropius, Feininger ve Moholy-Nagy 1937'de Sıkago'da Yeni Bauhaus Okulunu kurmuşlardır [13,15].

Bauhaus'un kurucularından Walter Gropius, Ecole des Beaux Arts'da verilen eğitimi pratikten kopuk, kuramsal ve sanat ağırlıklı olarak değerlendirmiş, eğitimde "yaparak öğrenme" yönteminin önemine değinmiştir. Bauhaus'ta, Beaux Arts'daki eğitimden farklı bir yaklaşım olarak; ağırlıklı olarak verilen çizim teknikleri ve tarih dersleri yerine, öğrencilerin tasarım sorunlarını çözmeye yönelik bir yaklaşım biçimi benimsenmiştir. Ayrıca üç boyutlu kompozisyonlara önem verilmiş ve öğrencilerde mekan kavramının oluşturulması hedeflenmiştir. Ancak zamanla Bauhaus'ta verilen eğitim, tarihi dikkate almayan tutumu, monoton cepheleri, "asimetrik denge" ile kurulan plan şemaları, toplumsal idealizmi, sabit süreli bir eğitim programına sahip olması ve deneysel tasarım anlayışı gibi gerekçelerle eleştirilmiştir. Günümüzde ise; soyut mekansal ilişkiler yerine, gerçekte var olan insan çevre ilişkileri ve "yer" kavramı gibi kavramlar ön plana çıkmıştır [8,10].

5. TÜRKİYE'DE MİMARLIK EĞİTİMİNİN GELİŞİMİ

(DEVELOPMENT OF ARCHITECTURE EDUCATION IN TURKEY)

Ülkemiz mimarisi, binlerce yıllık geçmişi olan bir kültürel birikime dayanmaktadır. Ancak Türkiye'de mevcut yazılı tarihte, Osmanlı İmparatorluğu döneminde mimarlık konusunda eğitim verilmeye başlandığı belirtilmektedir. Osmanlılarda mimarlık eğitimi veren ilk kuruluş, saray örgütü içinde güçlü ve etkili bir okul niteliği taşıyan Hassa Mimarlar Ocağı'dır. Hassa Mimarlar Ocağı'nın tam olarak ne zaman kurulduğuna ilişkin kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak kaynaklarda

1453'te İstanbul'un fethinin ardından yapılan düzenlemelerle birlikte kurulmuş olma ihtimali üzerinde durulmaktadır. Kurum, hiyerarşik ve merkeze bağlı bir düzen içinde var olmuştur.

Osmanlı döneminde, yapılan inşaatlarda sağlamlık ilkesi esas alınmıştır. İnşaat sürecinin teknik bilgilere dayalı olması nedeniyle mimar ile mühendis arasında bir ayırım yapılmamıştır. Osmanlı mimarlarını Batılı mimarlardan ayıran en önemli fark, Osmanlı mimarlarının kuram ya da felsefe üretmemiş olmasıdır. Aynı dönemde Batıda 1671'de Fransız Kraliyet Akademisi'nin kurulmasıyla birlikte mimarların sanat yönünün ön planda olduğu bilinmektedir. Bu dönemde; Batıdaki mimar profilinde de birtakım değişiklikler olmuş, mimarlar yürütücülük ya da yöneticilik gibi görevleri de üstlenmeye başlamışlardır. Batıda bu gelişmeler olurken, Osmanlı Mimarlığı'nda geleneksel anlayış (mekansal etki, sağlamlık, anıtsallık) sürdürülmüştür. Bu durum 18. yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlılarda Batılılaşma hareketlerinin başlayana dek devam etmiştir. Hassa Mimarlar Ocağı, 1831 yılında Ebniye-i Hassa Müdürlüğü'nün kurulmasına kadar etkinliğini korumuştur.

Osmanlılarda mimarlık eğitimi veren ilk kurum, 1773 yılında bugünkü İstanbul Teknik Üniversitesi'nin temelini oluşturan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun'dur. Okul, o günün şartlarında tersane mühendisi yetiştirmek amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Sonrasında 1795-96 yıllarında Mühendishane-i Berri Hümayun kurulmuştur. Mühendishane-i Berri Hümayun, önceleri asker kökenli bir kurum iken, 1882'de Hendese-i Mülkiye Mektebi'nin ilave olmasıyla sivil bir nitelik kazanmıştır. Hendese-i Mülkiye'de inşaat mühendisliği ve mimarlık tek bir meslek olarak ele alınmıştır. Burada öğrenciler 3 yıl süreli olarak mühendislik eğitimi aldıktan sonra uzmanlık programlarına göre eğitimlerine devam etmişlerdir. Uzmanlık programlarına dağılım, başlangıçta kura ile yapılırken, daha sonra özel bir sınava göre dağılım gerçekleştirilmiştir. Okul, 1890'da Mühendis Mektebi Alisi, 1928'de Yüksek Mühendis Mektebi adını almıştır. İlk mezunlarını 1940 yılından sonra veren okul, yüksek mühendis-mimar diploması vermiştir. Bu tarihten sonra Türkiye'de mimarların artık heykeltıraş ve ressamlar yerine, mühendisler ile aynı çatı altında toplanmaya başladığı belirtilmektedir. 1944 yılında ise okul, İstanbul Teknik Üniversitesi adını almıştır [16 ve 17].

Ülkemizde batılı anlamda mimar yetiştiren ilk okul 1883 yılında düzenli olarak öğretim yapmaya başlayan Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi (Güzel Sanatlar Akademisi)'dir. Akademi'de verilen eğitim, uygulama ile öğretimin iç içe yürütüldüğü geleneksel usta çırak ilişkisi şeklindedir. O yıllarda görsel sanatlar ve mimarlık öğretimini sürdürmekte olan kadroda, İtalyan, Fransız, Latin ülkelerinde öğrenim görmüş olan azınlıklar ve Türk ustalar yer almıştır [18].

21. yüzyılın başlarında, Fransız kültürünün Türkiye üzerindeki etkisinin güçlü olduğu dönemlerde, Akademi'de Ecole des Beaux Arts etkisi hakim iken, 1930'lu yıllarda Nazi rejiminin dışladığı bazı mimarların Akademi'nin öğretim elemanı kadrosuna katılmasıyla birlikte mimarlık eğitiminde Orta Avrupa ekolünün etkileri hakim olmuştur [19].

1923-1946 yılları arasında; Türkiye'deki genel perspektif içinde mimarların, modernizasyon projesinin birer yürütücüsü, aynı zamanda birer kültürel lider konumunda olduğu görülmektedir. Bu dönemde mimarlar, bir yandan modern bir yaşamın sergilenebileceği tasarımlar yaparken, diğer yandan topluma sunulan yeni estetik anlayışının benimsenmesine çalışmışlardır. 1946 yılında çok partili sisteme geçilmesi ve liberal ekonominin benimsenmesiyle birlikte mimarların iş alanları ve toplumsal rolleri de değişime uğramıştır. Marshall Yardımı gibi dış yatırımlar, ülke ekonomisine getirdiği dinamizm, inşaat sektörünün giderek devlet tekelinden özel teşebbüse doğru kaymaya

başlaması, mimarlar için yeni iş imkanlarının doğmasını sağlamıştır [20]. Bir yanda bu gelişmeler olurken, 1956 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin açılmasıyla birlikte Amerikan kökenli bir eğitim anlayışının etkileri eğitim programlarına yansımıştır. Bu anlayış, diğer okullarda halen etkisi süregelen usta-çırak anlayışına bir alternatif yaratmıştır [19].

1960'lı yıllarda devlet politikası gereği endüstriyel ve ekonomik gelişime öncelik verildiğinden dolayı, konutlaşma süreci zorunlu olarak küçük girişimcilerin eline geçmiş ve ülkemizde müteahhitlik sistemi olgunlaşıp yaygınlaşmıştır. Aynı yıllarda Amerika'dan yayılan sivil hakları hareketi ülkemizde de etkili olmuştur. Bu süreçte mimarlar, kendilerini topluma karşı sorumlu kişiler olarak görmeye başlamışlar ve bu sorumluluk gereği toplumun sosyal, politik ve ekonomik problemleriyle ilgilenmişlerdir [20]. Bu yıllarda yeni bir toplumsal bilincin oluşması, yapım tekniklerinde meydana gelen gelişmeler ve Bauhaus'un etkisinin zayıflamasıyla birlikte eğitim programlarımızda değişiklikler olmuştur [8]. 1960'lı yıllardan sonra ise özel yüksek okullar bünyesinde çok sayıda mimarlık bölümü açılmıştır. Bu okulların tamamı 1971-72 yılında devleştirilmiştir [16]. Ülkemizde 1980-1983 yıllarında yaşanan yönetsel değişiklikler sonrasında benimsenen ekonomik yapı, metropol şehirlerindeki yapılaşmayı farklılaştırmıştır. Çok yıldızlı oteller, büyük ofis binaları, alışveriş merkezleri inşaatları hız kazanmıştır. Bu yıllarda mimarların profilinde yeni bir dönüşüm başlamıştır [20].

6. GÜNÜMÜZDE MİMARLIK VE EĞİTİMİ (ARCHITECTURE AND EDUCATION TODAY)

Günümüzde mimarlar, modernizm sonrasında farklı uzmanlık alanlarına bölünmüş olan yapıyla ilgili bilgi ve beceriye ilişkin birikimini, bilgi yönetimi araçları sayesinde tekrar bir araya toplayan çağdaş yapı ustalarına dönüşmüştür. Bugünün mimarları, mimari eserler yaratmanın yanında aynı zamanda ürün mühendisleri, süreç mühendisleri, kullanıcı ve müşterilerin bileşimi rolündedir. İletişim araçları sayesinde, bir mimari ürün ortaya çıkmadan önce her türlü detayın kavranması, tartışılması, değerlendirilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu sürece kullanıcı ve müşterilerin de katılmasıyla, mimari bir tüketim ürünü kadar erişilebilir, satın alınabilir bir boyuta taşınmıştır [21]. Ülkemizde ise mimarlık mesleğinin tanımı hakkında toplumdaki yaygın anlayış, mimarın "bina çizmek"le yükümlü olan bir kişi olduğu yönündedir. Bu nedenle mimarların eğitimleri sırasında bina çizebilmeleri için gereken her türlü bilgi ve beceriyle donatılması beklenmektedir [22].

Dünyada mimarlık eğitimi, öğretim şekilleri, içerik ve yöntem açısından geniş bir çeşitlilik göstermektedir. Örnek olarak ABD uygulanan mimarlık eğitim modelinde, geniş kapsamlı ve içinde fazla sayıda seçeneği barındıran bir yaklaşım benimsenmiştir. Genel çerçeve olarak baskıcılıktan uzak, öğrencilerin kendilerini ifade etme haklarına saygılı bir anlayış benimsenmiş durumdadır. İngiltere'de bu durum daha farklı ele alınmaktadır. Toplumdan gelen istekler, toplum yararı gibi kavramlar, mimarın kendini ifade etme özgürlüğünün önünde yer almaktadır. Almanya'da ise mimarlık bölümlerinin özerk bir yapısı vardır. Her bir okul kendine özgü bir modelle eğitimini sürdürmektedir. Öğretim üyeleri, öğretme faaliyetlerinden arta kalan zamanlarında araştırma, danışmanlık veya kendi uygulama çalışmalarını yürütmektedirler. Bu şekilde eğitim ve uygulama arasında bir köprü kurulması amaçlanmaktadır. Benzer şekilde farklı ülkelerde farklı mimarlık eğitim modelleriyle karşılaşılması olasıdır [23].

7. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS)

20. yüzyılda gelişen bilimsel ve teknolojik bilgiler doğrultusunda, mimar tanımlamaları değişmiştir. Değişen mimar profili doğrultusunda, mimarlık eğitiminde yer alan bazı konular önemini yitirirken, çeşitli yeni konuların eğitim programında yer alması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Özellikle farklı uzmanlık alanları, pazarlama teknikleri ve proje yönetimi gibi çok çeşitli alanlarda mimarlık eğitim sürecinde kazandırılması gereken bilgi ve yetenekler çeşitlenmiştir. Bu nedenle mimarların çok yönlü bir eğitim sürecinden geçmesi gerekmektedir. Bütün bunların yanında mimarlık eğitim kurumlarında, öğrencilerinin etkili bir öğrenme gerçekleştirebilmeleri açısından, eğitim alanındaki gelişmelerin de izlendiği, yenilikçi bir tavır sergilenmesi gerekmektedir. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde; sorgulama alışkanlığının kazandırıldığı, bilgi aktarımının ağırlıklı olarak bilgiyi öğretmek yerine bilgiye nasıl ulaşılabileceğinin yolunun öğrencilere öğretildiği bir yapılanmaya gidilmesi, mimarlık eğitim kurumlarında sürdürülmekte olan eğitim sisteminin çağdaş gelişmeler doğrultusunda revize edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Eschrick, J., (1984). The Professions of Architecture, Journal Of Architecture, v.36, N.1, ss:26-28.
2. Özgüner, O., (2007). Mimarın Üç Şapkası, Yapı 304, ss:28-30.
3. Barkul, Ö., Tönük, S., (2000). Mimari Tasarım Formasyonu Nedir?, Yapı 225, ss:51-55.
4. Ciravoğlu, A., (2001). Mimari Tasarım Eğitiminde Workshop Stüdyo Paralelliği Üzerine, YL Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
5. Vitruvius, (1993). Mimarlık Üzerine On Kitap, Şevki Vanlı Yayınları, Ankara.
6. Louw, H., (1995). Architectural Education in a Changing World, Mimarlık ve Eğitimi Forum 1: Nasıl Bir Gelecek?, İstanbul, 19-21 Nisan, ss:19-28.
7. Leach, N., (1995). Fracture and Breaks, Educating Architects, ss:26-29, Eds. Pearce, M., Toy, M., Academy Editions, Great Britain.
8. Balamir, A., (1985). "Mimarlık Söyleminin Değişimi ve Eğitim Programları, Mimarlık 85/8, ss:9-15.
9. Uluoğlu, (1990). Mimari Tasarım Eğitimi: Tasarım Bilgisi Bağlamında Stüdyo Eleştirileri, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
10. Balamir, A., (1995). Modern Mimarın Kimliği ve Disiplini: Mimarlık Eğitiminde Klasik e Modern Yaklaşımlara Bir Bakış", Mimarlık ve Eğitimi Forum 1: Nasıl Bir Gelecek?, İstanbul, 19-21 Nisan, ss:353-364.
11. Weathead, A.C., (1942). "History of Collegiate Education in Architecture in The U.S.", published Ph.D.Diss.Columbia Un.
12. <http://www.movemodern.com/mm/images/stories/Madeline/bauhaus.jpg>
13. Hasol, D., (2002). "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü", YEM Yayınları, ss.79-80.
14. Gropius, W., (1975). The Theory and Organization for the Bauhaus, Form and Function, eds. T.C. Benton, D.Sharp, London.
15. Yurtkuran Tok, S., Erbil Y., (2007). Bauhaus'ta Nesne Tasarımı ve Ergonomi, Mimarlık & Dekorasyon Dergisi, sayı:170, ss:84-94.
16. Sahil, S., (1995). "Mimarlık Eğitimi ve Toplum", Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi 10, (1), ss:59-77

17. Tökmeci, E.Ö., (2003). Mimarlık Eğitiminde Ulusal Gelişmeler ve Gelecek, Mimarlık ve Eğitim Kurultayı 2, ss:43-53.
18. Şahinler, O., (1999). Güzel Sanatlar Akademisi Efsanesinden Bir Kesit: Mimarlık Eğitiminde Uygulama-Eğitim Bütünlüğü, Yapı 209, ss:33-35.
19. Erpi, F., (1995). Nasıl Bir Mimarlık Eğitimi?, Mimarlık 264 ss:17-18.
20. Erman, T., Altay, B. ve Altay, C., (2004). Architects and the Architectural Profession in The Turkish Context, Journal of Architectural Education, ss:46-53.
21. Kieran, S., Timberlake, J., (2004). Refabricating Architecture, McGraw Hill, New York.
22. Balamir, A., (1985). Tasarım Eğitiminin Tasarımına İlişkin Bazı İlkeler, Mimarlık, 85/8, ss:20-22.
23. Ayıran, N., (1995). Mimarlık Eğitiminin Geleceğinde Genel Doğrultular, Mimarlık ve Eğitimi Forumu 1: Nasıl Bir Gelecek?, ss:74-79.